

TÜRK TARİH ENCÜMENİ MECMUASI

TÜRK TARİH ENCÜMENİ TARAFINDAN NEŞROLUNUR

YENİ SERİ CİLT — I

Sayı 5 — HAZİRAN 1930 — MAYIS 1931

BU SAYIDA

- Ahmet Refik Mimar Sinan
M. Ali Şevki Osmanlı imparatorluğunun kuruluşu
Ahmet Refik Naima Efendi menfada
Mehmet Behçet Sinop Kitabeleri
İsmail Hakkı Anadolu Türk tarihinde üç mühim sima
Nahit Sırrı Türkiye ile Çarlık Rusya arasındaki münasebat
Mahmut Kemal Bir Cevap

1 9 3 1

İSTANBUL

DEVLET MATBAASI

(101-24) — 5

60 kuruş

MENFADA NAİMA EFENDİ

(HAZİNEİ EVRAK VESİKALARINA NAZARAN)

Enderun tarihini yazan Tayyazade Atâ Efendi Vak'anüvis Naimâ'nın nefyinden bahsederken diyor ki: "Teberdar Mehmed Paşa mumaileyhin ilmi nücumda olan behresi cihetile bazı zevata yazdığı zaiçeler emsalinin istirkabını davet itdiğinden mumaileyhi azil ve Gelibolu'ya nefi etmiş ise de sadrazamlar içinde sadrüssudur dinmeğe şayan olan kadırdanı maali nişan cennetmekân Çorlulu Ali Paşa'yı şehidin makamı sadareti teşrif-lerinde af ve ıtlak ile... ..[1].

Naimâ'nın nefyi hakkında Enderun tarihinde mevcud bu malûmat doğru değildir :

Baltacı'nın ilk sadareti 27 şaban 1116 dan, 19 muharrem 1118 tarihine kadardır. Çorlulu'nun sadareti de 19 muharrem 1118 den, 18 rebiulâ-hir 1122 tarihine kadardır. Halbuki Naimâ, evaili safer 1118 tarihinde, yani Çorlulu Ali Paşa sadarete geçtikten sonra nefyedilmiştir. Hattâ nefyi emri evaili rebiülevvel 1118 de te'kid de olunmuştur. Binaenaleyh Naimâ Efendi'yi nefyeden Çorlulu Ali Paşa'dır. Maamafih altı ay sonra evvelâ Bursa'da, badehu Âsitane'de ikametine müsaade eden de gene Çorlulu Ali Paşa'dır. Keza, Naimâ Gelibolu'ya nefyedilmemiştir, Hanya'ya nefyedilmiştir. Divanı Hümayun vesikaları bu hadiseyi sarahatle anlatıyor :

Çorlulu sadaret makamına geçtikten on on beş gün sonra, Hanya muhafızı esbak sadrazam Ahmet Paşa ile Hanya kadısına hitaben bir hüküm yazıldı. Bu hükümde şöyle deniyordu :

"Sabıkan veziriâzam olub hâlâ Hanya muhafazasında olan vezir Ahmed Paşa'ya ve Hanya kadısına hüküm ki :

Sabıkan Anadolu muhasebecisi olan Naimâ kendü halinde olmayub nefyü tağrib olunması iktiza itmekle tayin olunan Çavuş mübaşeretile Hanya'ya vardıkda cezire bend eyleyüb madamki fermanı hümayun sadır olmadıkca ıtlak olunmamak için yazılmışdır. Fi evaili Safer 1118,,

[1] Atâ, *Enderun tarihi*, c III, s 37.

Naimâ'nın suçu ne idi ? Buna dair bir şey denmiyor. Naimâ, bütün yazılarında devlet ricaline " Hıfzı lisan,, tavsiye ediyordu : " Hafi olmıya ki her asırda istikamet satub cümhura muhalefet iden, hususâ vüzeraya ve nafizül kavil vükelâya karşı koyanlar mansıbından mahrum ve mahzun ve melûl olagelmışdir,, diyen o idi. Fakat Naimâ, nefyolunurken yalnız değildi, Hamavî Ali Bey de beraberdi. O da Kıbrıs'a nefyediliyordu. Divan'dan onun için de bir hüküm yazılmıştı. Fakat ne Naimâ, ne de Hamavî Ali Bey Boğaz Hisarları'ndan ileri gitmediler. Mes'ele Divan'a aksedince, her ikisinin de menfalarına serian götürülmeleri için şu hüküm yazıldı :

" Kıbrıs valisine ve Lefkoşe monlasına ve Boğaz Hisarları dizdarlarına hüküm ki :

Hamavî Ali kendü halinde olmamağla bundan akdem Kıbrıs'a nefyolunmak üzere emri şerifim sadır olmuşiken mezkûr me'mur olduğu mahalle gitmeyüb hâlâ Boğaz Hisarları'nda meks idüb itaati emri şerif itamekle siz ki dizdarlarsız emri şerifim vusulünde bu defa tayin olunan Çavuş mübaşeretile mezkûru me'mur olduğu mahalle nefi eyleyüp ve sen ki veziri müşarünileyh sin ve mevlânayı mumaileyh sin mezkûr oltarafa vardıkda Kıbrıs'da cezirebend idüb emri şerifim sadır olmadıkca itlak olunmamak babında fermanı âlişanım sadır olmuşdur deyu yazılmışdır.

Bir sureti dahi :

Sabıkan Anadolu muhasebecisi Naimâ için Hanya sancağı mutasarıfı veziriâzamı sabık Ahmed Paşa'ya ve Hanya kadısına ve Boğaz Hisarları dizdarlarına yazılmışdır.

Bu hükmün de bir tesiri olmadı. Aradan bir buçuk ay geçtiği halde Naimâ Efendi ile Hamavî Ali Bey hâlâ Boğaz Hisarı'nda idiler. Bu sefer kendilerini serian "me'mur oldukları mahalle,, yollamaları ve kendilerine terfik olunan iki Çavuş'un Boğaz Hisarı kalelerinden birinde kalebend edilmeleri için şiddetli bir hüküm yazıldı :

" Boğaz Hisarları dizdarlarına hüküm ki

Sabıkan Anadolu muhasebecisi olan Naimâ ile Hamavî Ali kendü hallerinde olmamalarile bundan akdem emri şerifimle mezkûr Naimâ Hanya'ya ve mezkûr Ali dahi Kıbrıs'a nefi olunmuşlar iken me'mur oldukları mahalle gitmeyüb Boğaz Hisarları'nda kaldıkları ihbar olunmağla imdi siz ki dizdarlar siz emri şerifim vusulünde yanlarına mübasir tayin olunan iki nefer Çavuşları Boğaz Hisar kalelerinin birinde kalebend idüb mezburları bu taraftan tayin olunan Çavuşlara teslim ve bir saat mukaddem me'mur oldukları mahalle yollayub sonra dahi nefi ve kalebend

olunmak üzere varanları te'hir itdirmeyüb mahallerine göndermekde tekayyüd eylesiz deyu hüküm yazılmışdır. Fi evaili ra 1118 "

Bu hükümden sonra Hamalî Ali Bey Kıbrıs'a gitti. Naimâ Efendi de Hanya ile Konya'yı anladı. Bu esnada, Hamalî Ali Bey'in sevkine me'mur olan ve Boğaz Hisarları'nda kalebend edilen Süleyman Çavuş'un zevcesi Divan'a müracaat ederek çoluğunun çocuğunun sefaletinden bahs etti. Süleyman Çavuş'un afvi ve ıtlakı için Boğaz Hisarları dizdarlarına şu hüküm yazıldı :

"Boğaz Hisarları kal'eleri dizdarlarına hüküm ki

. nam hatun gelüb bundan akdem Hamavî Ali nam kimseyi menfiyyen Kıbrıs ceziyesine isale me'mur olan Dergâhı muallâm Çavuş-larından Süleyman Boğaz Hisarlarına vardıkda meks idüb me'mur olduğu hizmetde tekâsül itmekle Boğaz Hisarları kalelerinden birinde kalebend olunmak üzere emri şerifim sadır olmuşıdi Lâkin bu tarafda olan evlâd-larının ah'vali mükedder olmağla cürmü af ve ıtlak olunmak babında emri şerifim reca etmeğin vechi meşruh üzere ıtlak olunmak için hüküm yazıl-mışdır Fi evaili r 1118 "

Fakat bu emir mahalline vasıl olmadı. Bu sefer Fi evasıtı ca 1118 tarihile tekrar bir hüküm yazıldı, ve eski hükmün üzerine şu kayıd ko-nuldu. "İşbu emri şerif mahalline vasıl olmamağla tekrar yazılmışdır Fi ca 1118 ,,

İstanbul'da Naimâ Efendi'nin zevcesi Hâce Havvâ Hanım " altı ay-dan beru sefil ve sergerdan ,," dı. Bu sefer, Çorlulu Ali Paşa'ya o bir arzuhal takdim etti. Ali Paşa Naimâ'yı affetti; fakat İstanbul'a gelmesine razı olmadı. "Bursa'da kendü halinde ikamet eylemek üzere ,," Hanya muhafızı vezir Osman Paşa'ya ve Hanya kadısına şu hükmü yolladı, ve Naimâ'nın Hanya'ya nefyi hakkında yazılan evaili safer 1118 tarihli hükmün üzerine şu kayıd konuldu: "Bursa'da ikamet itmek üzere ıtlak olunmuşdur Fi evahiri b 1118 ,,".

Naimâ'nın Bursa'da ikametî için Hanya muhafızına yazılan hüküm :

"Hanya muhafazasında olan vezir Osman Paşa'ya ve Hanya kadı-sına hüküm ki

Hâce Havvâ nam hatun süddei saadetime arzuhal idüb zevci olub sabıkan Anadolu muhasebecisi olan Naimâ kendü halinde olmyub [1] mak üzere Hanya'ya nefi için fermanı şerifim sadır olmağla altı aydanberu sefil ve sergerdan kalduğun bildirüb sebili tahliye olunmak babında hükmü hümayunum reca etmeğin Bursa'da kendü halinde ikamet eylemek üzere ıtlak olunmak için yazılmışdır Fi evahiri b 1118 ,,".

[1] Burası unutulmuş.

Naimâ tamam bir sene Bursa'da kaldı. Nihayet Çorlulu Ali Paşa tarafından İstanbul'a gelmesine müsaade edildi, ve bu hükmün üzerine şu kayıd konuldu : " Âsitane'ye avdet eylemek üzere yazılmışdır Fi evahiri b 1119 „.

Naimâ'nın menfa yoldaşına, Hamalı Ali Beye gelince: o da Kıbrıs'tan affedilerek Hanya'ya gönderildi; fakat ailesi İstanbul'da kaldı. Bunlar Hama'ya gitmek kendileri için müşkül, İstanbul'da ise "ahvalleri diğergün,, olduğunu yazarak validesi ve oğulları Çorlulu Ali Paşa'ya müracaat ettiler. Nihayet, iki sene sonra Ali Bey'in de İstanbul'a gelmesine müsaade edildi, ve Hama kadısına atideki hüküm yazıldı :

" Hama kadısına hüküm ki

Hamavî Ali Bey validesi ve oğulları sūddei saadetime arzuhal idüb bundan akdem mezkûr Ali için kendü halinde değildir deyu Kıbrıs ceziyesine nefyü iclâ ve badehu varub Hama'da ikamet itmek üzere emri şerifimle sebili tahliye olunmuş idi Lâkin mezkûrun ehlî ayalı İstanbul'dan ol tarafa varmaları müteassir (olmağla) [1] olub ve iki seneden beru ahvalleri diğergün olmağla mezbur Ali gelüb İstanbul'da hanesinde kendü halinde ikametine mümanaal olunmamak babında istid'ayi inayet itmele-rile vechi meşruh üzere amel oluna deyu yazılmışdır Fi evaili ra 1121.,,

Naimâ, İstanbul'a geldikten sonra gene mühim hizmetlerde kullanıldı, ve nihayet Ballo Badra بالو بدره da [2] öldü. Naimâ'nın vefatı, yerine tayin olunan "Donanmayı Hümayun da Kalyonlar defterdarı olan Ahmed Efendi,, hakkında evasıtı 11128 tarihile Kaptan Paşa'ya yazılan hükümde şöyle deniyor :

" Kapudan Paşa'ya hüküm ki

Mora cānibinde Defter emini Naimâ fevt olub ve hâlâ eyaleti Mora'nın tahrir defterleri Defterhane'den tahrir ve me'mur olan Halife dahi tayin ve defteri gönderilmekle ancak zuama ve erbabı timarın nizamları için bir kârgûzar kimesne Defter emini olub gereği gibi nizamları viril-mek muktazi olmağla... „

Ahmet Refik

[1] Üstü çizilmiş.

[2] Palyo Patras.